

Nefndasvið Alþingis
Fjárlaganefnd og allsherjar- og menntamálanefnd
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

nefundasvid@althingi.is

Reykjavík, 7. október 2022

Efni: Umsögn félagsins Femínísk fjármál um frumvarp til laga um fjárlög 2023, 1. mál.

Félagið Femínísk fjármál fagnar því að í fjárlagafrumvarpi 2023 eru helstu aðgerðir frumvarpsins greindar með tilliti til áhrifa á jafnrétti. Það er framfaraskref og vonandi vísir að ítarlegra og heildstæðu mati á jafnréttisáhrifum aðgerða í fjárlögum, t.d. greiningum á staðbundnum áhrifum viðamikilla framkvæmda á jafnrétti og jaðarsetningu, sem og forgangsroðun framkvæmda í takt við jafnréttisáhrif þeirra framkvæmda. Tillaga um slíkt kemur einmitt fram í sjálfu frumvarpinu og skorar félagið á stjórnvöld að taka þetta skref.

Hins vegar telur félagið sér skylt að benda á að í frumvarpinu ber á ákveðinni aftengingu milli greiningar á áhrifum frumvarpsins á kynjajafnrétti og þeim aðgerðum og ákvarðanatökum sem fram koma. Greiningar um áhrif aðgerða á jafnrétti og stöðu kynja og jaðarsettra hópa gegna ekki eingöngu því hlutverki að varpa ljósi á stöðuna, heldur er tilgangur greininga að hægt sé að bregðast við stöðunni og grípa til aðgerða til að auka jafnrétti. Í frumvarpinu kemur fram að enn er töluverður hluti aðgerða talinn stuðla að óbreyttu ástandi á jafnrétti kynjanna. Í ljósi þess að kynjajafnrétti hefur ekki verið náð, þá þurfa stjórnvöld að beita sér fyrir því að fleiri aðgerðir í fjárlögum stuðli að auknu jafnrétti og færrri viðhaldi óbreyttu ástandi.

Félagið lýsir yfir áhyggjum yfir því að lítið beri á aðgerðum í fjárlagafrumvarpinu til að bregðast við helstu áskorunum sem eru til staðar í jafnréttismálum, líkt og þeim sem fjallað er um í stöðuskýrslu forsætisráðherra og fjármála- og efnahagsráðherra yfir [kortlagningu kynjasjónarmiða árið 2022](#). Þessar áskoranir eru m.a. kynbundið launamisrétti, kynskiptur vinnumarkaður, ójöfn umönnunarábyrgð kynjanna og heilsubrestur kvenna.

Kynbundið launamisrétti má rekja að miklu leyti til [kynbundinnar skiptingar í störf og atvinnugreinar](#). Í jafnlaunaákvæði jafnréttislaga, sem tók í gildi árið 2021, er kveðið á að konum, körlum og fólki með hlutlausu skráningu kyns skulu greidd laun og njóta sömu kjara fyrir sömu eða jafn verðmæt störf. Jafnvirðisnálgun (e. *pay equity*) jafnlaunaákvæðisins felur í sér þörf á að leiðrétta virðismat hefðbundinna kvennastarfa. Femínísk fjármál fagna störfum aðgerðahóps um launajafnrétti og jafnrétti á vinnumarkaði, sem skipaður var haustið 2021 og starfar til ársloka 2023, en á sama tíma lýsir félagið yfir áhyggjum sínum um fjármögnun þeirra aðgerða sem óhjákvæmilegt mun verða að ráðast í ef leiðrétta á virðismat kvennastarfa. Femínísk fjármál hefðu viljað sjá þess ítarlegri merki í frumvarpinu að stjórnvöld undirbúi þá aðgerð sem framundan er, með tilliti til tekjuöflunar. Alþjóðleg þróun og dómaframkvæmd hvað varðar ákvæði sem byggja á jafnvirðisnálguninni benda til þess að

fyrirhyggjuleysi skapar kerfislæga áhættu fyrir ríkissjóð. Kostnaðurinn vegna afturvirkar launaleiðréttingar ef til dómsmáls kæmi, sem ríkið ætti á hættu að tapa, gæti numið milljarða króna fyrir ríkissjóð, sbr. niðurstöður dómsmáls í Nýja-Sjálandi árið 2013 sem leiddi til 14-49% launaleiðréttingu heillar starfstéttar og nam kostnaður u.þ.b. 180 ma. kr. Það er ekki aðeins skynsamleg efnahagsstjórnun að ráðast strax í aðgerðir til að leiðrétta verðmætamat kvennastarfa, heldur einnig réttlætismál að atvinnurekendur hætti að veita sjálfum sér afslátt við launasetningu kvenna eins og viðgengist hefur áratugum saman.

Femínísk fjármál vilja einnig vekja athygli á aðbúnaði og álagi sem margar kvennastéttir búa við, s.s. á Landspítalanum. Nýr Landspítali kemur ekki til með að leysa þann vanda að fullu og bæta verður í fjárveitingar til að leysa þann mannekluvanda og álag sem myndast hefur í heilbrigðiskerfinu á síðustu árum. Hér á landi er skortur er á heilbrigðisstarfsfólki og er mönnun heilbrigðisþjónustunnar forsenda þess að hægt sé að veita örugga og skilvirka [heilbrigðisþjónustu](#). Það er óskynsamlegt og ósjálfbært að fjárfesta í menntun [lækna](#), [hjúkrunarfræðinga](#) og [sjúkraliða](#) en hlúa svo illa að stéttunum að fólkið sem þar starfar treystir sér ekki til að sinna störfum vegna starfsaðstæðna, líkamlegs og andlegs álags og streitu.

Slíkar aðstæður á vinnumarkaði, auk umönnunarábyrgðar og kynbundins ofbeldis, eru meðal þeirra áhrifaþátta sem hugsanlega skýra mikla fjölgun örorkulífeyrisþega á meðal kvenna 50–66 ára. Á sama tíma og stjórnvöld þurfa að bregðast við áskorunum vegna öldrun þjóðarinnar er verulega óskynsamleg að fjárfesta ekki í aðgerðum sem geta hugsanlega komið í veg fyrir brotthvarf kvenna langt fyrir aldur fram af vinnumarkaði. Þrátt fyrir að slíkar aðgerðir séu kostnaðarsamar þá munu þær ekki aðeins leiða til jákvæðra breytinga fyrir stórar kvennastéttir, heldur til lengri tíma einnig leiða til jákvæðra efnahagslegra áhrifa, s.s. aukinna tekna ríkissjóðs vegna aukinnar atvinnuþátttöku og minni útgjöld vegna almannatrygginga og heilbrigðisþjónustu.

Félagið bendir á að til að ráðast í aðgerðir sem hafa mikið gildi fyrir jafnrétti og samfélagslega velferð, verður fjármögnun að vera fullnægjandi. Ekki sjáist merki tekjuöflunar sem leiðtogar tveggja ríkisstjórnarflokka hafa talað fyrir, svo sem [hvalrekaskattur](#), [hækkun veiðigjalda](#) og [hækkun skatta á fjármagnstekjur](#). Það er nokkuð sérstakt að stefna forystufólks ríkisstjórnarinnar sé svo fjarverandi í frumvarpinu og að aðal tekjuöflunar-aukningin skv. frumvarpinu séu hækkun skatta á neyslu einstaklinga.

F.h. félagsins Femínísk fjármál

Finnborg S. Steinþórsdóttir

Freyja Barkardóttir

Sigríður Finnbogadóttir

Steinunn Bragadóttir

Steinunn Rögnvaldsdóttir